

R6

TUISCINT AGUS FREAGAIRT LEANAÍ AR AN mBÁS DE RÉIR AOISE

(Féadtar é seo a úsáid le grúpaí agus daoine aonair éagsúla).

Braithfidh an tuiscint a bheidh ag leanaí ar bhás agus a bhfreagairt air ar aois na leanaí agus ar a leibhéal forbartha. Níl iontu seo a leanas ach treoracha de bharr nach mbeidh an fhreagairt chéanna ná an tuiscint chéanna ag aon bheirt leanaí ar tharluithe agus braithfidh sé sin ar raon cúiseanna agus seachas ar aois amháin.

0 – 2 BHLIAIN D’AOIS

- Ní thuigeann naíonáin an bás
- D’fhéadfadh sé go léireoidís imní nuair a scairtear ó dhuine muinteartha iad
- D’fhéadfadh sé go mbeadh an chuma orthu go bhfuil siad trína chéile, ceansaithe agus nach bhfuil suim acu ina dtimpeallacht.

2 – 5 BLIANA D’AOIS

- Ní thuigeann siad buaine an bháis
- D’fhéadfadh sé go lorgóidís an duine nach bhfuil ann
- D’fhéadfadh sé go n-aireoidís gurb iadsan is cúis leis an mbás ar bhealach éigin D’fhéadfadh sé go mbeidís ar nós cuma liom agus in ísle brí
- D’fhéadfaidís titim ar ais chuig leibhéal forbartha níos luaithe, mar shampla, a bheith ag diúl ar ordóg, ag fliuchadh na leapa, racht feirge a bheith orthu nó a bheith i gcónaí i i ngreim eireabaill i nduine
- D’fhéadfadh sé go mbeadh faitíos orthu roimh dhul a chodladh
- D’fhéadfadh sé go mbeadh imní orthu go bhfaigheadh daoine muinteartha eile leo bás.

CÉN CHAOI AR FÉIDIR LEAT CABHRÚ

- Lean leis an ngnáthamh, mar shampla, amanna béile agus am codlata
- Tabhair sólas fisiciúil dóibh
- Mínigh an bás i dteanga shoiléir, shimplí agus úsáid focail agus frásaí amhail “bás” agus “fuair sé bás” - Ná húsáid téarmaí amhail “imithe a chodladh”, “caillte” ná “imithe ar shlí na fírinne”
- D’fhéadfadh sé go mbeadh ort an t-eolas céanna a thabhairt dóibh arís is arís eile
- Lig dóibh ceisteanna a chur agus tabhair na freagraí céanna orthu i gcónaí
- Cuir ar a suaimhneas iad nach raibh baint ná páirt acu leis an mbás agus go bhfuil daoine muinteartha eile go maith.

5 – 9 mBLIANA D’AOIS

- Tá siad ag fáil tuisceana ar bhuaine an bháis, ach níl tuiscint shoiléir acu ar an mbeatha tar éis bháis go fóill
- D’fhéadfadh sé go mbeadh imní orthu faoin gcaoi a n-airíonn an duine básaithe nó faoi na smaointe atá ag an duine básaithe agus é san uaigh
- D’fhéadfadh sé go mbeadh go leor ceisteanna acu faoi ghnéithe den bhás mar shampla an chaoi ar bhásaigh an duine, an chuma a bhí air, an tsochraid, na flaithis, cónraí
- Tá freagairt a bpiaraí tábhachtach, d’fhéadfadh sé go n-aireoidís nach ‘mar a chéile’ iad féin agus a bpiaraí
- D’fhéadfadh sé go mbeadh a bpiaraí míshuaimhneach faoin mbás agus go seachnóidís teagmháil D’fhéadfadh sé go ndéanfaí bulaíocht orthu.

CÉN CHAOI AR FÉIDIR LEAT CABHRÚ

- Spreag leanaí chun labhairt agus caoineadh faoin duine a bhásaigh más mian leo, murach sin bíodh meas agat gur mian leo bheith ina dtost
- Freagair ceisteanna agus tabhair an oiread eolas fíorasach agus is féidir faoin mbás
- Cuir ar a suaimhneas iad agus abair leo nach smaoiníonn daoine básaithe ar rud ar bith tar éis bháis ná nach n-airíonn siad rud ar bith
- Bí san airdeall ar bhulaíocht.

9 – 12 BHLIAIN D’AOIS

- Tuigeann siad buaine agus uilíocht an bháis
- Tá cur amach acu ar a mbásmhaireacht féin agus b’fhéidir go mbeadh imní orthu faoina mbás féin
- D’fhéadfadh sé go mbeadh airí síceasómatacha le tabhairt faoi deara, mar shampla, gearáin fhisiceacha amhail pian boilg
- D’fhéadfadh sé go mbeadh siad ag iarraidh fanacht sa bhaile i gcomhlúadar a dtuismitheoirí
- D’fhéadfadh fearg a bheith orthu.

CÉN CHAOI AR FÉIDIR LEAT CABHRÚ

- Cuir ar a suaimhneas iad ach imní ar bith atá orthu faoina sláinte féin nó faoi shláinte daoine muinteartha eile leo a dhíbirt
- Spreag iad chun filleadh ar an scoil
- Tabhair cead dóibh bheith feargach agus taispeáin dóibh bealaí cuí chun déanamh amhlaidh.

ÓGÁNAIGH

- Tuigeann siad buaine agus uilíocht an bháis go hiomlán agus a dhosheachanta is atá sé. Is é an dá mhar a chéile an bás d’ógánaigh agus do dhaoine fásta a bheag nó a mhór
- D’fhéadfadh sé gurb iomaí mothúchán a bheadh acu: ciontacht, aiféala, fearg, uaigneas, srl. Cuireann bás leis na mothúcháin chasta a bhíonn ag ógánaigh.
- D’fhéadfadh sé go mbeadh an chuma orthu gur cuma leo faoin mbás D’fhéadfadh go lorgóidís tacaíocht taobh amuigh den teaghlach.

CÉN CHAOI AR FÉIDIR LEAT CABHRÚ

- Tabhair cluas dóibh
- Lig dóibh a mbrón a chur in iúl ar a mbealach féin
- Bí réidh le haghaidh guagachtaí giúmair
- Ná braith go bhfuil tú i leataobh más cosúil go bhfuil níos mó measa acu ar a gcuid cairde ná ar a dtuismitheoirí
- Ba chóir do thuismitheoirí monatóireacht a dhéanamh ar an úsáid a bhainfidh leanaí as na meáin shóisialta.

Sa chás go bhfuil na tuismitheoirí féin ag déanamh bróin, d'fhéadfadh sé nach mbeidís ábalta ó thaobh mothúcháin de tacaíocht a thabhairt dá leanaí eile. Ina leithéid de chás, d'fhéadfadh sé gur ghá do dhuine fásta tacúil eile i saol an linbh tacaíocht mhothúcháin a chur ar fáil, mar shampla, daoine muinteartha eile, cairde, comharsana.

Ba chóir a choinneáil i gcuimhne i gcás leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu go mbraithfidh an tuiscint a bheidh acu ar ar tharla ar a n-aois forbartha.